

Horváth Levente

A missziói emberkép antropológiai kihívásai és lehetőségei, különös tekintettel a lelkipásztor hivatására

Missziói emberkép? Van ilyen? Ha lenne is, az nem az antropológia tárgyköréhez tartozik, avagy szűkebb értelemben, vajon nem a teológiai antropológia tárgykörébe, amit minimum tudományos gyanakvással és kritikussággal kell a meghaladott eszmék lomtárából előkotorva a régészeti kuriózumok közül semmiféle egzisztenciális vagy evidens bölcséleti nosztalgiával eleve posztmodern előítélettel kezelnünk?

Vagy ha a szekuláris antropológia tárgykörében tárgyaljuk is, vajon nem kéne azonnal a kritikai gondolkodásmód fölényes racionalizmusával máris gyanakvóan az irracionális spekulatív építmények rekvizitumaként eltakarítani? És különben is, ha máshol is alig mondhatni szóra érdemesnek, vajon mi keresnivalója lehet egy tudományos, evidenciaalapú kutatás keretében, kivált, ha a tapasztalati alapú kontroll alól kísérelnénk kimenekíteni? Simone Weil jegyzi meg Archimédészről *A kereszténység előtti sejtelmekben*, hogy „tisztán geometriai úton teremtett fizikát, s nem ötvözte semmiféle empirizmussal. Ez csodaszamba megy.”¹

Nos, ebben a rövid tanulmányban, amellyel dr. Kállay Dezső újszövetséges professzor kutatómunkája előtt tisztelgek, merészen valami hasonlóra gondoltam, miközben majdhogynem képtelennek minősíthető állításaimmal megmaradok a missziológia mint egyszerre deskriptív és preszkriptív tudomány szerény határain belül, és tézisémet alázattal vitára bocsátom.

Dr. David Bosch, a missziológiai paradigmaváltás nagy proponense, akár csak a mi erdélyi Kállay Dezső tanártársunk, szintén újszövetségi biblikusként kezdte munkásságát, és erről az alapról építkezve alkotott mindvégig, noha váratlanul a missziológia mint határtudomány terén letett maradandó művével mutatott minden tekintetben meghatározó irányt az elmúlt harmincnegyven esztendő teológiai vitáinak interdiszciplináris teológiai útkeresésében. Kállay Dezső a saját kutatásával mindvégig biblikusként ugyan, de meg-

¹ Weil, Simone: *Ami személyes, és ami szent. Válogatott írások*. Ford. Pilinszky János, Reisinger János. Vigilia Könyvek. Vigilia Könyvkiadó, Budapest 1983, 258.

marad a Kecskeméthy István, Makkai Sándor, Tavaszgy Sándor, Imre Lajos, Nagy András, Babos Sándor és Horváth Jenő közös missziológiai paradigmáját előrevetítő és fémjelző barthiánus úton, és így minden tekintetben a *misso Dei* modelljének a Barth és később Newbigin által kifejtett missziói teológia és ekkleziológia szolgálatába utalta át munkássága eredményeit, mondhatni ezen nyomvonal mentén érezte otthon magát a kisebbségi lét „Tündéerkertjében”, a transzilvanizmus Erdélyében – és ezért is meghatározó a főleg diákjai körében olyannyira közkedvelt hermeneutikai erőfeszítése –, amikor meglátásait beépíteni igyekszünk a missziói paradigmaváltás próbáját pragmatikusan kiálló és egyben leellenőrizhető valóságban, a sajátosan erdélyi egyházi valóság(unk)ban.

Mindjárt az elején abban talán megegyezhetünk, hogy az emberkép („Menschensbild”), és közelebről a missziói emberkép nem változhat korhoz kötött módon, bármennyire is sajátos ez az erdélyi milió, ez a mi református egyházi valóságunk és teológiai adottságunk, merthogy a kiforrott biblikus és egyúttal dogmatörténeti-teológiai megalapozásától nem tekinthetünk el. Az emberkép a meghatározó teológiai szemléletben változatlanul konstans és ránk továbbra is kötelező erővel bír. Viszont az utóbbi időben a világ a történelemben eleddig páratlanul és sok tekintetben váratlanul és sebesen változik körülöttünk. És olyan gyorsan, hogy hiába van századok óta érvényes református/protestáns keresztyén teológiai antropológiánk, hiába dolgoztunk ki annak alapján egy vállalható missziói emberképet (gondoljunk akár László Dezső, akár Horváth Jenő szemléletére), az most új missziológiai kihívás elé állítja az egész eddigi apologetikai alapállásunkat, és – jobb esetben – forradalmasítja, rosszabb esetben pedig legalább részben megkérdőjelezheti, kétségessé teheti és egyúttal korrigálhatja eddigi látásunkat. Ez a kihívás tehát nem tekinthető teológiaiainak, hanem releváns értelemben missziológiai kihívás, és tegyük hozzá még: egyben antropológiai is.

Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az új világhelyzet és benne a mainstream emberkép alakulása nem kihívás a dogmatikának, de kihívás a missziológiának. És gyorsan hozzá is teszem a címben is sugallt témamegjelölés alapján, hogy ez ugyan nem jelent különösebb kihívást a teológusnak a dogmatikai reflektálásra nézve, de lehetőségeket annál inkább. És hasonló módon állíthatjuk, hogy ezzel szemben ez nem jelent különösebb lehetőséget a missziológusnak a missziológiai reflektálásra nézve, de annál inkább masszív kihívás elé állít minden, a korát megérteni és azt az evangéliummal elérni

vágyó missziológust. Vagyis az emberkép nem kihívás, de lehetőség a teológusnak; és kihívás, de nem lehetőség a missziológusnak.

A téma kapcsán a járulékos alcímhez pedig azt szeretném hozzáfűzni, hogy a teológiáról missziológiailag reflektáló, a világra nyitott teológusgondolkodó alakja és a misszióról teológiailag reflektáló lelkipásztor misszionárius világmissziós perspektívába zárt alakja akkor esik egybe, ha ez a lelkipásztornak egyszerre identitását és szolgálatát is érintő kettős kérdésfeltevésként jelenik meg, mégpedig a sokszor axiómaként elfogadott a „hivatása maga az identitása” teológiai értelmében. Vagy annak kérdésessé tétele háttérben? Mindenképpen témafelvetésünk most éppen aktuálissá is teszi kutakodásunk, és erről beszélnünk is kell a teológiai oktatásunk útkeresése kapcsán.

Merthogy tágabb értelemben minden lelkipásztor egyben „misszionárius” is, ha minden misszionárius nem feltétlenül lelkipásztor is. E megállapítás az egyetemes papság elvének tágabb értelemben vett, és nem is különösebben rugalmas alkalmazásából adódik. De az egyetemes papság státusza elsősorban a lelkipásztori identitást jelöli, és nem jelölheti a szacerdotális értelemben vett liturgikus identitást, vagyis a hivatást/elhívást, mint a katolikus vagy ortodox szerpapok esetében, és nem jelenti szigorúan dogmatikai értelemben csak a lelkipásztor elhívását/hivatását. Ha ez így van, márpedig a magyar református hitvallásos gondolkodásban ezt így hisszük, akkor most már csak az marad tisztázásra váró feladatnak, hogy ha abszolút értelemben nem is a Krisztust követő lény, hanem csupán a szolgálata, akkor miként kapcsolódik az egyetemes papság elvéhez, illetve mennyiben érinti ez a szolgálat a református lelkipásztor identitásképét, s az önképe tekintetében okoz-e mindez hangsúlyos eltolódást sajátosan értelmezett szolgáló-identitásában a fent nevezett és a fentiekben értelmezett elv fenntartása mellett? Mivel a világban az utóbbi időben észlelt változás legfőképpen az ego értelmezése körül zajlott, és váltást észlelhetünk a humanizmus sajátos értelmezése mentén, az egyre aktuálisabban poszt-nietzschei korban,² ennek folyamánként mind a teológiai, mind a missziológiai reflexió elengedhetetlen követelménnyé lett.

E rövid teológiai eszmefuttatás célja, mondhatnánk, az lenne, hogy megkíséreljük tisztázni, vagy amennyiben ez túl ambiciósnak tűnik, minimum lehetőleg felvetni az idevágó kérdéseket.

² Vagyis most már az Isten halála krízist az ember halál fenyegette krízis váltja fel, ami az eddigi emberi személy-identitás paramétereit és kritériumait írja felül.

Isten országának, vagyis az ő királyságának Jézus által hirdetett eljövetele, vagy ahogy Pannenberg fogalmaz, a jövő felől az időbe való „eszkatologikus betörése”, a kizárólag Istentől érkező eszkatologikus jövőként fogható fel, azaz nem tekinthető valamiféle emberi tettek és a teremtés védelmezésére és uralására történő megbízatás teljesítése eredményének, és így nem is tekinthető és értelmezhető etikai célként. Más megfogalmazásban: a prófétai látás nem önmagában való cél, hanem a jövő kiindulópontja. Hamann – Kanttal szemben (legalábbis Vályi Nagy Ervin értelmezésében) – azt fejtegeti, hogy a test ruhája a lélek, és anélkül az ember meztelen marad. Ha nincs missziológiailag „megtestesítve” teológiánk „lelke”, vagyis a hitvallási elköteleződésük, akkor a király, a keresztyén ember meztelen marad. Ezt ki is bontanám itt egy kicsit részletesebben és egyúttal a teológiailag vájtfü-lű olvasóimnak tételesebben.

Kezdeném azzal a kihívással, ami *látszólag* a teológiai reflexiót érinti, és *valósan* a par excellence missziológiai. Ez feladatot is tűz ki elénk. Mert a mai trend már identitáskérdéssé tesz sok olyan aspektust, ami régebben nem volt annak tekinthető. Miután ilyen módon tételeztük a jelenbeli kihívásokat, indokoltan azt is tárgyalom, hogy bár a változó humanisztikus ego-értelmezés és emberkép kihívása a teológia terén csak látszólagos kihívás, ebből még nem következik, hogy nem kell figyelmet fordítani rá.

A huszadik század alkonyán, 1991-ben David Bosch³ dialógusra hívott. Nehezményezte, hogy a teológia majd húsz évszázadon át az egyházatyák apologetikai erőfeszítése nyomán a filozófiával kezdeményezett egy állandó kiteljesedésben kibontakozó, de végtére többé abbahagyhatatlan párbeszédet. Ideje – véli Bosch –, hogy a teológia most már a misszióval is párbeszédet kezdjen. Bosch ezt az utat szabta meg, és az utóbbi harminc év alatt ez határozta meg mindkét oldalról, azaz mind a teológia, mind a misszió részéről a dialógus alakulását. Ennek előre ki nem számítható és beláthatatlan áldásai voltak, és eredménye egyértelműen megmutatkozott interdiszciplináris szinten, de leginkább talán a szisztematika terén, főleg az ekkléziológia vonalán, ami tisztázta az egyház és misszió eredendően esszenciális és funkcionális kapcsolatát.

³ Ld. Bosch, David J.: *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Ford. Boros Attila. Harmat – Protestáns Missziói Tanulmányi Intézet, Budapest 2005. Az eredeti angol mű a szerző halálának évében, 1991-ben, tehát jó három évtizede jelent meg *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission* (American Society of Missiology Series, no. 16. Orbis Books, Maryknoll, New York 1991) címmel.

Azonban a szintén megjósolhatatlan szellemtörténeti fejlődés és a mainstream gondolkodás alakulása az egoértelmezés és a szekuláris humanizmus előretörésével vélhetően valami más irányba tereli napjainkban a dialektikus érzékenységünk jellemzően reaktív, és nem kis mértékben mégis missziológiai kihívását. Ha tény is, hogy a teológiai gondolkodásunk igyekezett magával a misszióval is párbeszédbe vonódni, ez a harminc év mégis arról győz meg minket, hogy közben képtelenné lett a filozófiai párbeszédre, legalábbis az erdélyi kontextusban. És itt nem arra gondolok, hogy nem próbáltuk meg értelmezni a posztmodern irányba való eltolódást, és nem letünk annak értői és elemzői. A nagyobb gondom azzal van, hogy e bölcseletileg már eleve anticipálható folyamat lecsapódására a társadalomban és az újabb millenniumi és X, Y, Z, sőt Alfa generációk szintjén nem fogtuk fel, hogy a változás nemcsak a technológiai fejlődés miatt gyorsult fel szinte követhetetlenül, hanem senki nem figyelt azokra a mélyebb összefüggésekre, hogy mi áll e változás mögött a filozófiai vonulatok háttérének tükrében. Pedig újabban a szociológiai kutatások is inkább azt látszanak igazolni, hogy a posztmodern, a metamodern és a "post-truth" entrópiikus lökete⁴ nyomán a szellemtörténeti fejlődés immár a poszthumanizmus destruktív irányába tereli az emberiséget. Eddig azt hittük, hogy esetleg a legtöbb, amit eddig megállapítottunk (vagy megállapítani kényszerültünk, professzionális kötelességeinket kifejezendő), az deklaráltan annyi volt, hogy íme, véget ért a modernizmus nagy narratívája. Ez természetesen egy leegyszerűsítő megállapítás, de elég kényelmesnek tűnt ahhoz, hogy elkerültük volna azt a csapdát, amelyet a mélyebb látás összefüggéseiben deríthettünk volna ki az eszmélkedés bölcseleti tárnáiban az óvatos „felszínre hozás” szándékával, és ilyen módon legalább az egyházban elkerülhettünk volna egy önáltató mechanizmust. De még egyfajta kritikai figyelemfelhívás egyértelmű megfogalmazásáig sem jutottunk el, ami esetleg az elkerülhetőség illúziójával vigasztalhatt volna meg.

Egyetlen tüneti, nem eredendő, hanem hatástörténeti tényre hívnám fel a figyelmet. A korunkban egyetemesen kötelezővé tett és dominánssá váló humanizmus mint a keresztyénség legtokéletesebb kvázi-világnézete és emberképe sikeresebb helyettesítését ajánlja a keresztyén hitnek, mint minden eddigi idolátriás kísértése bármiféle szellemi irányzatnak.

⁴ Kissé kiélezetten vagyok kénytelen fogalmazni ezen a helyen, hisz magam is tudatában vagyok annak, hogy itt összetettebb folyamatokról van szó, és nem szabad általánosítanunk.

Ezt igazolja a tény, hogy húsz évszázadon át a keresztyén emberkép reálisan pesszimista, de egyben szimplifikált és paradox dinamikus igazságától megüresített lapos emberkép-szemléletét egyik napról a másikra helyettesítette a szekuláris-agnosztikus és némelykor harcosan ateista, de minden tekintetben pozitívabb és vulgárisabb értelemben tetszetősebb emberképet felajánló, a progresszivitás imádatában élő posztmodernizmus; és ami egyben még ijesztőbbé teszi mindezt, paradox módon a poszthumanizmus makacs útkészítőjévé is lett.

Két megjegyzéssel élek itt. Először is, ez csak látszatra új folyamat. Gyökerében Descartes óta látni a később kiteljesedő és dominánssá váló bölcseleti konszenzus minden eredeti indítékát. Láttuk, mégsem láttuk előre. A baj inkább az, hogy ezt utólag se vesszük észre.

Másodszor: a folyamatot mégsem a filozófiai fejlődés diktálta, mert az egy látványosan pszichológiai, vagy még inkább egy pszichológiai-hatástörténeti folyamat eredménye. Bosch után és vele egy kissé vitatkozva azt mondanám: harminc év után azt az elkésett, sőt fel nem ismert lemaradást is be kellene hozni, hogy felvegyük a párbeszédet a emberiség jelenlegi átpsychologizált emberképével és világszemléletével. Késő. Már mindent ez a bölcseletileg sem igazán átgondolt trend diktál. Az inga a másik véglet felé billent. Mondhatnánk, hogy a helyzetet mentsük: várjuk ki, amíg majd visszabilen abból a végletből. Ez egy megfelelőnek tűnő missziói és apologetikai alapállás lenne korunk emberének megértése és evangelizálásának előkészítése szempontjából. Nem. Itt nem erről van szó. Késő van, az az idő lejárt, tehát az az út missziológiailag nem is járható.

Marad az emberkép mélyebb megértése teológiailag, ahhoz, hogy értsük, milyen szellemi ürre felelet a kor szellemi orientációja. Merthogy nem automatikus fejleményről van szó. Nem. Ilyen értelemben ez valóban nem volt előre látható. Hiába „párbeszéltünk” a filozófiával húsz évszázadon keresztül, apologetikánk árnyakkal hadakozott, és felépítettünk egy méltóságteljes stratégiát az ellenfél elleni méltó küzdelemre, majd pedig melléfogtunk. Mert nem a filozófiai fejlődés hozta el a villámgyors változást, hanem a szekuláris humanizmus irányába bekövetkezett szellemtörténeti fordulat. És az, íme, egész egyszerűen többet ígért a keresztyénségnél.

Ha az egoértelmezés eddigi trendjének alakulására gondolok, akkor a pojmenika párbeszédköteles a jelenlegi pszichológiai trenddel. (Ezt Kiss Jenő találóan fejti ki, miközben pár éve nem mindennapi kísérletet tett a kontextuális családterápia integrálására a pojmenika terén, és mondhatni a pars pro

toto jegyében ez sikeresnek is bizonyuló munka, amit ő el is végzett a maga területén.)⁵ Mi azonban kiterjesztjük ezt a perspektivikus teologizálás kívánalmi felől, és megállapítjuk: az ekkleziológia is párbeszédköteles a pszichoterápiás trenddel. A missziológia pedig mindkettővel és ilyen módon – ezen át – a szisztematikateológiával.

Ha William James pszichológiai emberszemléletét továbbvisszük a mai trendek tükrében, akkor óhatatlanul Weöres Sándor *Ki minek gondol, az vagyok annak...* című verse ötlük eszünkbe, aki már régen megfogalmazta magvasan a mára kötelezővé teendő trendet:

„Okosnak nézel? Hát bízd magad rám.
Bolondnak nézel? Csörög a sapkám.
Ha lónak gondolsz, hátamra ülhetsz;
Ha oroszlánnak, nem menekülhetsz.

Szemem tavában magadat látod:
Mint tükröd, vagyok leghűbb barátod.”

Merthogy az emberkép és önkép ilyen jellegű szétválasztása megszűnőben van. Az ego nem lehet objektív szemlélet tárgya. Mert akkor ki marad a szemlélt „tárgy” Szubjektuma? Ki szemlél kit? Mint ahogyan az önszeretben nem lehet egyszerre a szerető és a szeretett lény sem egy és ugyanaz. Akkor már inkább vissza kellene térni Kierkegaard szikár definíciójához, hogy az én önmagához való viszonyáról alkotott viszony tükrében kell értelmezni ezt a viszonyt. De a pszichológiai hatástörténet minduntalan felülírja a szellemtörténetet. Példa rá, hogy Kierkegaard a létszorongást nem terápiás válságként, tehát gyógyítandó tünetként írta le, hanem az énhasadás meghatározásaként. Ma mégsem tudunk, a terapeuták sem képesek ellenállni a mindenáron való segíteni akarás készítésének, és ezt még a kezdeti egzisztenciaanalízisre következő iskolák se tudták kiheverni. Kierkegaard újra aktuális. De ki lépne már vele dialógusba, aki a jelen kor fiaként vagy lányaként meghaladottnak tekinti a kérdés pusztá feltevését is? Avagy ami

⁵ Ld. Kiss Jenő: A kontextuális szemlélet mint a pojmenika és a kontextuális terápia mint a lelkigondozás beszélgetőtársa. In: *Studia Doctorum Theologiae Protestantis* 1. (2010), 179–191. Uő: Kire néz a lelkigondozás, és mi a célja? In: *Studia Doctorum Theologiae Protestantis* 6. (2015), 121–133. Uő: A történetiségtudat szerepe az egyházi szolgálatban. In: Kolombán Vilmos József (szerk.): *Praeceptor historiae ecclesasticae. Tanulmányok Buzogány Dezső 65. születésnapjára*. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet – Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár 2022, 336–352.

még rosszabb: már nem is fogalmazza meg így ezt a még mindig elevenünkbe vágó kérdést.

Ami tehát az eredeti kérdésünket illeti, mert mi mégiscsak ezt bátorkodtunk feltenni, tudvalevő, hogy a pszichológiailag folyamatosan „frissített” korszerű emberképet leginkább az úgynevezett „Pygmalion-effektus” kísérletileg igazolt törvénye generálja. Akár így is fogalmazhatnánk: teológiai kritikánk távlatából nézve a jelenség garantáltan jobban befolyásolja és motíválja változásra az embert, mint a klasszikus református dogmatikai tanítás emberképének az a tanítása, amely szerint az eredendő bűnösség miatt az ember romlottsága és elveszettsége nem a változást segíti elő, hanem inkább a meglévő felismerésre „predesztinálja”. A büntudatot gerjesztő és fenntartó kálvinista emberkép – valljuk be – kontraproduktív szerepet játszik az ember megszentelődési folyamatában, a teózis lehetősége pedig itt már eleve szóba se jöhet, s noha az egyházatyákkal együtt valljuk ennek biblikus igazságát, gyakorlatilag mégis inkább a keleti keresztyénységnek engedjük át azt. Tehát „önbeteljesítő jóslat” szerepét játssza-e a kálvinista emberkép? A kérdés kikerülhetetlen.

Mi egy másfajta javaslattal állunk elő, és pedig a terápiás tapasztalat evidenciaalapú kutatásaira támaszkodva⁶ és egy lehetséges missziológiai paradigma kontúráit e helyen csak vázlatosan megrajzolva. Mi lenne akkor, ha a „Pygmalion-effektussal” szemben az általunk „Galateia-effektusnak” nevezett jelenséget is figyelembe vennénk, és annak dogmatikai megalapozását és kifejtését is javasolnánk? Mindehhez pedig hozzárendelnénk a harmadik, általunk „Galata-effektus”-nak (vö. Gal 4,1–7) nevezett felismerést is?

Tételezzük tehát, hogy a Galateia-effektus névadója Galateia nimfa kell legyen, aki egy ismert tengeri nimfa volt (görögül: Γαλάτεια, és neve a szicíliai pásztorok naiv szófejtésével a γάλα – tej szó származéka),⁷ vagyis Galateia

⁶ Vö. Bartha Éva – Horváth Levente: „Therapeutica sacra”, avagy a trinitárius modell alkalmazhatóságának egyházi esélyei az egyéni és közösségi lelkigondozás és a holisztikus terápia vonalán. In: Balogh Csaba – Kolombán Vilmos József (szerk.): *Az Írás bűvöletében. Tanulmányok Adorjáni Zoltán 65. születésnapjára*. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár 2021, 40–63. Bartha Éva – Horváth Levente: „Therapeutica sacra” II., avagy a trinitárius modell alkalmazhatóságának egyházi esélyei az egyéni és közösségi lelkigondozás és a holisztikus terápia vonalán. In: Kolombán Vilmos József (szerk.): *Praeceptor historiae ecclesiasticae. Tanulmányok Buzogány Dezső 65. születésnapjára*. Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 30. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Kolozsvár 2022, 77–90.

⁷ Galateia. In: *Révai nagy lexikona. Ismeretek enciklopédiája*. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársasága, Budapest 1913, 305.

a görög mitológiában a „tejfehér arcú” Néréizként ismert. Vajon el lehet-e érni e „tejfehér hatást” a kálvinizmus komor-fekete emberképhatásával szemben anélkül, hogy a nyilvánvaló és eredendő emberi esendőség igazságának kárára alkudnánk meg? Galateia szerelmének tragédiáját ugyanúgy Ovidius örökítette meg *Átváltozások* című művében, mint ahogy tőle ered a Pygmalion megköltött történetváltozata is.

A Pygmalion-effektust ellensúlyozandó Galateia-effektus felveti a kérdést: tudunk-e szakítani a deficit- és krízisorientált emberképpel egy valóban „kifehéríthető” emberkép segítségével? Másképpen fogalmazva: lehetséges-e a *iustus* igazságát úgy visszahelyezni a *simul iustus et peccator*ba, hogy ne sérüljön a *peccator* igazsága sem? Lehetséges-e valamilyen módon fenntartani és visszaállítani a paradox feszültséget dogmatikailag is, hogy aztán a pojmenika a korszerűség iránti nyitottságának dacára se rekedjen meg a herézis gyanúja alatt?

Kérdéseinkhez harmadik szintézist biztosító tényezőként rendeltük a *Galata-effektust* is. A Gal 4,1–7 nemcsak elveszett bűnősként látja és látattja a (hitelen bibliai) emberképet, hanem istenfiúságában ragadja meg az emberi identitást, és így az előbbi emberképet a pneumatológia és eszkatológia felől átírja, hisz „a régiek elmúltak, íme újjá lett minden” (2Kor 5,17). Akkor pedig a *Galata-effektus* új „Menschenbild”-et sugall. És ez missziológiai effektus mindenekelőtt. Teológiailag ez nem humanisztikus emberközpontú, hanem istenközpontú, de mégis emberfókuszú emberképet jelent, és ez a lelkigondozásban nem a kliens deficitjeire, hanem lehetőségeire összpontosít. Úgy is mondhatjuk, hogy a lehetőség az Isten ígéreteiben adott az egyén számára. De ez már pneumatológiai témát is megnyit, amire e dolgozat keretei szűkösen ígérkeznek.

Mi a gond az emberképpel? – tettük fel az elején a kérdést. Nincs semmi gond vele. Úgy tűnik, hogy a biblikateológiai kutatások továbbra is igazolják a református antropológiai szemléletet és bűnszemléletet. Ezt támasztja alá Kállai Dezső eddigi munkája is, mind az újszövetséges kutatással dialogizáló rendszeres teológus számára, mind a misszióval is dialógust folytató missziológus számára.

Befejezésül hadd jegyezzük meg, hogy fenn kell tartanunk azt a paradox, de biblikus emberképet, annak minden feszültségével együtt, amely egyszerre veszi komolyan az istenképűséget és az emberszemléletünk eredendő esendő, megváltásra szorult identitását, miközben a lelkigondozást és igehirdetést igyekszünk gyakorolni. A poszthumanizmus ránk vetülő „apo-

kaliptikus” árnya alatt szembe kell néznünk az egyházi bűnfogalom és az imago Dei szerencsétlenül kikristályosodott hatástörténeti lecsapódásának következményeivel. Konkrétabban fogalmazva: ahogyan azt másutt is kimutattuk, az emberképnek szembe kell szegülnie egy teológiai szempontból kifogásolható trenddel, a moralisztikus és terapeutikus deizmussal. Én ezt tartom ma a legnagyobb veszélynek, ha nem lesz életképes válaszuk a teológia missziójának és a misszió teológiájának sürgető követelményeire.

* * *

The Anthropological Challenges and Perspectives of the Missionary Image of Man, in Particular on the Pastoral Vocation

In this study, we scrutinize whether the revolutionary changes in mission theology suggested by David Bosch three decades ago have indeed taken root in the distinct context of Transylvania, through a blend of theological and philosophical discourse. Simultaneously, we endeavor to make sense of the rapid transformation occurring globally and within our own borders, interpreting it through contemporary anthropological theory and aligning it with missiological insights. The paper will also dissect the systematic theological implications of developing a Reformed theological anthropology, and then consider the pastoral ramifications and vocational prospects for fostering a biblically more accurate portrayal of man.

Keywords: anthropology, missiology, theology of missions, humanism, posthumanism, Transylvanianism, “Pygmalion-effect”, “Galateia-effect”, “Galations-effect”, post-truth, pneumatology.